

ביאורים

לאחר שבריר הרמב"ם בהרחבה את מעמדה של הנבואה לעומת ההלכה, חוזר הרמב"ם לעסוק בביאור הספר שעליו יכתוב את פירושו, הלא הוא המשנה. המשנה התקבלה בכלל ישראל ללא עוררין כמקור המהימן ביותר לתורה שבעל פה. ומכאן ואילך התורה שבעל פה והמשנה - חד הם, וכל המפרש את התורה ונוהג הלכה למעשה שלא כמשנה חולק על תורת משה שניתנה מפי הגבורה. הסיבה המרכזית לקבלתה של המשנה היא דמותו של מחברה, **רבי יהודה הנשיא**. הרמב"ם מרחיב על דמותו של רבי יהודה הנשיא, רבנו הקדוש, ומדגיש שני דברים מרכזיים ההופכים אותו לעמוד התורה שבעל פה;

א. **אישיותו של רבי** - הרמב"ם מאריך לספר על אישיותו היחודית של רבי יהודה הנשיא. הוא היה יחיד בדורו ואחד בזמנו. העם כינה אותו בכינוי המרומם 'רבנו הקדוש'. הרמב"ם מדגיש את הקשר בין רבנו הקדוש למשה רבנו. התורה אינה יכולה להינתן אלא על ידי האדם השלם ביותר. משה רבנו, מוסר התורה שבכתב, "נשלמו בו מעלות המדות כולן והמעלות השכליות כולן" [שמנה פרקים פרק ז]. גם רבנו הקדוש, מחבר המשנה שהיא תמצית התורה שבעל פה, הצטיין במידות תרומיות. כמו משה רבנו הוא הצטיין בענווה גדולה. מימיו של משה רבנו עד אליו לא היה אדם שבו נמצאו תורה וגדולה במקום אחד. הוא היה עשיר גדול כמו שהגמרא [נדרים לח.]. מספרת על עשירותו של משה רבנו, וכן היה בעל עושר לשוני כמו לשון המקרא שנכתבה על ידי משה רבנו, וכן הרביץ תורה בישראל כמשה רבנו.

ב. **קישורו של רבי לשלשלת הדורות** - הסיבה השנייה להתקבלות דבריו על כלל ישראל הוא קישורו לשלשלת מקבלי התורה. רבנו הקדוש הוא אחת החוליות שהתורה נמסרה דרכם, ולכן יש לתורה שלו תוקף של תורה מן השמים.

הרחבות

• היחס לדורות ראשונים

והיו חכמי כל דור כלפי דברי הדורות הקודמים לו הוא שדברי הקדמונים עיקר ומדבריהם צריך ללמוד. חכמי הדורות הקודמים היו גדולים יותר והשגתם בתורה ובחכמה הייתה גבוהה יותר, ולכן היחס לדבריהם צריך להיות בהתאם. המהר"ל (הקדמה לבאר-הגולה) מאריך לדבר על היחס שצריך להיות לנו לדברי הראשונים ושם הוא מסביר שבדורות האחרונים ההשפעה של הצד הגופני (החומרי) שבאדם ובעולם גוברת על הצד השכלי (הרוחני). לעומת הדורות הראשונים שאצלם זה היה הפוך, ולכן ההשגה של הראשונים בתורה הייתה רחבה יותר. עוד על היחס של הערכה וכבוד לדורות הקודמים ניתן ללמוד גם מהגמרא שאומרת "אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים" [שבת קיב].

• הלימוד משפחתו של רבי

עד שהחכמים היו לומדים פרוש בלשון המקרא, מדברי עבדיו. הגמרא [ראש השנה כו:] מביאה כמה סיפורים על כך שחכמים לא ידעו את המשמעות של כמה מילים בתנ"ך או במשנה והם למדו זאת משפחתו של רבי. "לא הוו ידעי רבנן מאי סירוגין (לא ידעו חכמים את פירוש המילה סירוגין המובאת במשנה במסכת מגילה), שמעוה לאמתה דבי רבי (שמעו את השפחה שבביתו של רבי) דחזנתו רבנן דהוו עיילת פסקי פסקי (כאשר היא ראתה את החכמים נכנסים לפרקים, לא ביחד). אמרה להו עד מתי נכנסים סירוגין סירוגין". וכך הם למדו סירוגין הכוונה בהפסקות, כלומר לפרקים.

שאלות לדיון

"ואין זמן שלא היתה בו התבוננות וחדוש העניינים". מה הכוונה "חידוש עניינים"? האם התורה משתנית?

האם רבי, רבי יהודה הנשיא, היה גדול יותר מכל החכמים שהיו לפניו, עד משה רבנו?

לעילוי נשמת סלמה בת ר' אהרן שפגנטל ז"ל

ג

וכאשר מת יהושע בן נון, עליו השלום, למד לזקנים מה שקבל מן הפרוש, ומה שהוציא^ו בזמנו מן הדינים ולא נפלה עליו מחלקת; ואשר נפל בו מחלקת - פסקו בו הדין על פי רב הזקנים. ועליהם אמר הכתוב: "וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים" (יהושע כד לא). ואחרי כן למדו הזקנים ההם מה שקבלו מפי יהושע אל הנביאים, עליהם השלום, והנביאים למדו זה לזה, ואין זמן שלא היתה בו התבוננות וחדוש העניינים. והיו חכמי כל דור משימים דברי הקודמים עקר, והיו לומדים מהם* ומחדשים עניינים. והעקרים המקבילים לא נחלקו בהם. עד הגיע הזמן לאנשי כנסת הגדולה והם: חגי זכריה ומלאכי, ודניאל וחנניה, מישאל ועזריה, ועזרא הסופר ונחמיה בן חכליה, ומרדכי וזרבל בן שאלתאיל. וכלו לאלה הנביאים השלמות מאה ועשרים זקן, מן החרש והמסגר ודומיהם, והתבוננו גם הם כאשר עשו הקודמים להם, וגזרו גזרות והתקינו תקנות. והאחרון מן החבורה הטהורה ההיא - הוא ראשית החכמים הנזכרים במשנה, והוא: שמעון הצדיק, והיה כהן גדול בדור ההוא.

וכאשר הגיע הזמן אחריהם אל רבנו הקדוש, עליו השלום, והיה יחיד בדורו ואחד בזמנו, איש שנמצאו בו כל החמודות והמדות הטובות, עד שזכה בהן אצל אנשי דורו לקורות: 'רבנו הקדוש', ושמו - יהודה. והיה בחכמה ובמעלה בתכלית^ו כמו שאמרו: "מימות משה ועד רבי לא ראינו תורה וגדלה במקום אחד" (גיטין נט א). והיה בתכלית החסידות והענוה והרחקת התענוגים, כמו שאמרו גם כן: "משמות רבי בטלה ענוה ויראת חטא" (סוטה מט א). והיה צח לשון ומפלג מכל אדם בלשון הקדש - עד שהחכמים, עליהם השלום, היו לומדים פרוש מה שנשתבש עליהם בלשון המקרא, מדברי עבדיו* ומשפחתו, וזה מפרסם בתלמוד (ראש השנה כו ב). והיה לו מן העשר וההון ורחב היכלת, כמו שנאמר בו: אהוריה דרבי הוה עתיר מן שבור מלכא^ו (בבא מציעא פה א). וכן הרחיב הוא^ו על אנשי חכמה ומבקשיה ורביץ תורה בישראל. ואסף ההלכות ודברי החכמים והמחלוקות המקבילות מימות משה רבנו עד ימותיו. והיה הוא בעצמו מן המקבילים: שהוא קבל משמעון אביו, ושמעון - מגמליאל אביו, והוא - משמעון, והוא - מהלל, והוא משמעון ואבטליון רבותיו, והם - מיהודה בן טבאי ושמעון בן שטח, והם - מיהושע בן פרחיה ונתאי הארבל, והם - מיוסי בן יועזר איש צרדה יוסי בן יוחנן, והם - מאנטיגנוס איש שוכו, והוא - משמעון הצדיק, והוא - מעזרא, שהיה משירי אנשי כנסת הגדולה, ועזרא - מברוך בן נריה רבו, וברוך - מירמיהו. וכן קבל ירמיה בלי ספק מאשר קדמוהו מן הנביאים, נביא מפי נביא, עד הזקנים המקבילים מפי יהושע בן נון, והוא - מפי משה.